

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li

SUYIRLITEPA YODGORLIGIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK TADQIQOTLAR

VA TOPILGAN AYRIM TANGALAR TAHLILI 11-19

Saidboboyeva Gulzora Nematjonovna

O'ZBEKISTON ELEKTR ENERGETIKA SANOATI RIVOJIDA D.P.ROZITNING O'RNI 20-24

Umarov Sardor Yakubovich

XX ASRNING OXIRI-XXI ASR BOSHIDA GERMANIYA DAVLAT MOLIYASI VA

BIRLASHTIRISHNING MOLIYAVIY OQIBATLARI..... 25-31

Eshonkulov Shaxzod Eshkuvatovich

AHOLINING LOKAL-ETNOGRAFIK GURUHLARI VA ULAR BILAN BOG'LIQ

TOPONIMLAR 32-37

Olimov Nodirbek Anvarjon o'g'li

QO'QON XONLIGI ETNIK HOLATIGA OID MA'LUMOTLAR

(“TARIXI SHOHRUXIY” ASARI MISOLIDA) 38-41

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Daminova Mashhuraxon

DAVRIY MATBUOT VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O'RNI..... 42-45

Ahmedov Bahodir Ismailovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI AKADEMIYASINING

TARIXIY BOSQICHLARI 46-55

Ravshanov Mahmud

ALISHER NAVOIYNING ASARLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN

FOYDALANISH MAHORAT: YECHIMLAR VA ZAMONAVIY YONDASHUV MASALALARI..... 56-59

Asadova Ra'no Baymanovna

O'ZBEKISTON VA HINDISTON O'RTASIDAGI ILM-FAN HAMKORLIGI TARIXI

VA ZAMONAVIY BOSQICHLARI 60-64

Qurbonova Marg'uba

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TIL SIYOSATI EVOLYUTSIYASI

VA MILLIY IDENTITETNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI

(1991–2025 YILLAR TAHLILI) 65-68

Kamolova Habiba Muhammadiyevna

SOBIQ SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SHAHRISABZ IQTISODIY

INFRATUZILMASIDAGI ZIDDIYATLI O'ZGARISHLAR 69-74

Ergashev Umar Kuziyevich

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGI G'UZOR BEKLIGI AHOLISI

TARIXI (HARDURI ETNOGRAFIK GURUHI MISOLIDA) 75-79

Ergashev Akhror

THE FACTORS THAT HAVE LED TO INTERNAL CRISES IN PAKISTAN,

AND THE SUBSEQUENT STRENGTHENING OF THE MILITARY'S ROLE

IN THE COUNTRY'S POLITICAL LIFE 80-88

<i>Qurbonov Abbos Shonazarovich</i> SUN'YI INTELLEKT YORDAMIDA ARXIV HUJJATLARINI TAHLIL QILISH: YANGI TARIXIY YONDASHUVLAR	89-93
<i>Esanova Nilufar</i> CHET EL INVESTITSİYALARINING O'ZBEKISTON SANOAT SIYOSATIDAGI O'RNI: XALQARO HAMKORLIK TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	94-97
<i>Askarxodjayev Yaminxon Muxammedovich</i> "MAORIF VA O'QUTG'UCHI" JURNALI "MEHNAT MAKTABI NIMA DEMAK?" MAQOLASIDA O'ZBEKISTON SSRDA AMALIY TA'LIM G'OYASINING DASTLABKI NAZARIY ASOSLARI (1925-YIL, 1-SONI MISOLIDA)	98-105
<i>Ismatova Zulfizar</i> O'ZBEK MILLIY KIIYIMLARINING TAVSIFI VA TASNIFI	106-114
<i>Abdualimova Durdona Shavkat qizi</i> G'AZNAVIYLAR QUDRATINING YEMIRILISH NUQTASI.....	115-125
<i>Xadjamuratova Matlyuba Xoshimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOYIY HIMOYA QILISH – TADQIQOTLARNING MUHIM YO'NALISHI	126-129
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> ILMIY RAHBARLIK VA INNOVATSION BOSHQARUVDA O'ZBEK AYOL OLIMALARINING ROLI	130-134
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA GEOLOGIYA VA YENGIL SANOAT TARMOQLARI O'RTASIDAGI INTEGRATSIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	135-142
<i>Jumaniyazov Nodirbek Odilbek o'g'li</i> MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA SANOAT TARKIBIY O'ZGARISHLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	143-151
<i>Sharipova Gulchehra Farhod qizi</i> IMPROVING THE PRACTICAL MECHANISM OF EDUCATION QUALITY MANAGEMENT BASED ON FOREIGN EXPERIENCE: IN THE CASE OF JAPAN	152-157
<i>Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO DAVLATLARIDA MAHALLIY BOSHQARUV TIZIMLARIDA SUN'IY INTELLEKT QO'LLASH TAJRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN XULOSALAR	158-162
<i>Sharopov Nurmuhammad Bobirovich</i> DAVLAT SIYOSATI VA YASHIL IQTISODIYOT: SUBSIDİYALAR, SOLIQ VA RAG'BATLAR	163-166
<i>Ibragimov Nodir Nusriddinovich</i> AGRAR SEKTORNI INNOVATSION RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA EKONOMETRIK PROGNOZLASH USHLARINING TAKOMILLASHTIRILGAN YONDASHUVLARI	167-174

<i>Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich</i> CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINI OSHIRISHDA BOZOR MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	175-179
--	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Raupova Ra'no Sohibovna</i> GLOBALASHUV VA AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA IBN SINO MEROSIDAN FOYDALANISH.....	180-184
<i>Mamayusupov Umidjon Kurbanovich</i> JAMIYATNI BOSHQARISHDA ILMIY BASHORATNING METODOLOGIK VA PROGNOSTIK VAZIFALARI	185-189
<i>Ergashev Ozodbek Shavkatovich</i> YANGI DAVR G'ARB FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI	190-194
<i>Alimova Shaxnoza Xamidovna</i> NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI TO'LAQONLI ISHTIROKI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	195-205
<i>Tolipov Baxtiyor</i> YOSHLAR IQTISODIY FAOLLIGINING TARIXIY GENEZISI VA RIVOJLANISH OMILLARI	206-211
<i>Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich</i> AXBOROT TIZIMLARI, MAHSULOTLARI VA XIZMATLARIDAN AXBOROT BIZNESI MUHITINI YARATISH ASOSLARI.....	212-218
<i>Abdullayeva Ziyoda Nabiyevna</i> RAQAMLI JAMIYATDA AXLOQIY ISHONCHNI AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMI	219-225
<i>Yekubova Mavluda Iskandarovna</i> RAQAMLASHGAN JAMIYATDA KOMMUNIKATIV REALLIK VA KOMMUNIKATIV RATSIONALLIK	226-232
<i>Madraximov Atabek Abduraximovich</i> EKOLOGIK TARBIYA HAMDA BILIM – EKOLOGIK MADANIYAT POYDEVORI	233-238
<i>Рахматов Нуриддин Негкадамович</i> МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ В ТВОРЧЕСТВЕ ХУСЕЙНА ВОИЗА КАШИФИ	239-243
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLILIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOYIY SABAB VA OQIBATLARI	244-247
<i>Xudoykulov Azamat Beshumovich, Saidov Shomahmud Azamat o'g'li</i> INSON FALSAFASI	248-252
<i>Baratova Madina Xasanovna</i> KAMBAG'AL OILA FARZANDLARINING IJTIMOYIY FAOLLIGINI TA'MINLASH: INDIVIDUAL VA IJTIMOYIY OMILLAR	253-259
<i>Ismoilov Maxamadixon Isroilovich</i> IQTISODIY ADOLAT VA FAROVONLIK FALSAFASI: ETIK TAMOIYILLAR VA IJTIMOYIY NOMUTANOSIBLIKLAR TAHLILI	260-269
<i>Obidov Asliddin Shavkatovich</i> COSMIC UNITY AND MORAL CONSCIOUSNESS: REINTERPRETING FARGHANI'S COSMOLOGY THROUGH CHITTICK'S LENS	270-274

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Kaniyazova Jupargul Orinbayevna</i> THE RETROSPECTIVE PLOT IN THE SHORT NOVELS OF CH. AITMATOV	275-280
<i>Алиева Эльвина Аметовна, Нуруллаева Дилбар Алиевна</i> СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ СРАВНЕНИЯ НА ЛЕКСИЧЕСКОМ, СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОМ И МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЯХ (НА МАТЕРИАЛЕ РАССКАЗОВ А. И. КУПРИНА)	281-285
<i>Sanaqulova Fayoza</i> REKLAMA MATNLARIDA METAFORA TURLARI VA YONDOSH HODISALAR	286-289
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE THEME OF EXILE AND ALIENATION IN BYRON'S POETRY	290-293
<i>Norqobilova Nigora Uralovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI OLQISH VA QARG'ISH SO'ZLARING LINGVOMADANIY SHARTLANISHI	294-298
<i>Ahmedova Fayyoza Rashidovna</i> O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZM RIVOJLANISHINING INFRATUZILMAVIY, RAQAMLI VA SOTSIOMADANIY DRAYVERLARI	299-306
<i>Elmuratova Zamira Khodjamuratovna</i> SOME PECULARITIES OF ENGLISH, KARAKALPAK AND TURKMEN PROVERBS ABOUT LABOR	307-310

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Sultanova Sabohat Alisherovna</i> FURTHER DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE FOR ASSESSMENT OF REGULATORY IMPACT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN AS AN ELEMENT OF "SMART REGULATION"	311-317
<i>Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARINING TURLARI VA ULARNING FUQAROLIK-HUQUQIY MAQOMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR	318-328
<i>Egamberdiyev Vohidjon Otabekovich</i> JAZONI IJRO ETISH MUASSASALARIDAN OZOD ETILGAN SHAXSLARNI IJTIMOY REABILITATSIYA QILISH VA MOSLASHTIRISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH	329-339
<i>Xushvaqtov O'tkir Temirovich</i> VOYAGA YETMAGANLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN JINOYATLAR PROFILAKTIKASI BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIK NORMALARI TAHLILI	340-346
<i>Leonid Khvan Borisovich, Zilola Gulimova</i> THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC ADMINISTRATION	347-353
<i>Normatova Shirin Abdalnabiyevna</i> XOTIN-QIZLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKKA QARSHI KURASH BO'YICHA MILLIY QONUNCHILIKDAGI BO'SHLIQLAR TAHLILI	354-362

<i>Каюмова Асаля Султномуродовна</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРАКТИЧЕСКИЕ РЕЗУЛЬТАТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	363-368
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> KRIPTOAKTIVLARGA OID JINOYATLAR VA XALQARO HUQUQIY TARTIBGA SOLISH ...	369-377
<i>Imomniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> VIRTUAL MULKNING HUQUQIY REJIMI: SUI GENERIS YONDASHUV	378-392
<i>Amonov Zavqiddin</i> ISLOM HUQUQIDA MULKIY HUQUQLAR PARADIGMASI	393-400
<i>Saidmuradov Najmiddin Nabijonovich</i> YUQORI INSTANSIYA SUDLARIDA PROKUROR ISHTIROKINING JINOYAT-PROTSESSUAL JIHATLARI	401-405
<i>Makhmudjanova Mokhirakhon</i> ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ENSURING GENDER EQUALITY	406-411
<i>Нормуродова Азиза Азимжон кизи</i> СЕКСУАЛЬНОЕ НАСИЛИЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИЗОБРАЖЕНИЙ: ПОНЯТИЕ, ФОРМЫ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	412-418

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Utkirov Nusrat</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA MUAMMOLI- MODULLI YONDASHUVLAR	419-424
<i>Jamolova Shahlo Qobilovna</i> BO'LAJAK FIZIKA FANI O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLIGINI DASTURIY TA'LIM VOSITALARIDAN FOYDALANIB RIVOJLANTIRISH METODIKASI ("REAL GAZLAR. MOLEKULALARARO O'ZARO TA'SIR. REAL GAZLAR. VAN-DER-VAALS TENGLAMASI" MAVZU MISOLIDA)	425-428
<i>Rasulova Moxidil</i> TIBBIYOT TA'LIMI TIZIMIDA FUNDAMENTAL FANLARNI O'ZLASHTIRISHDA TALABALAR BILIMINI BAHOLASHNING ASOSIY SABABLARI VA DIDAKTIK IMKONIYATLARI	429-438
<i>Ismailov Oybek Abdurasulovich</i> ANESTEZIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA ENTRUSTABLE PROFESSIONAL ACTIVITIES (EPA) TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANIB TALABALARGA MALAKAVIY TA'LIM BERISH	439-445
<i>Davlatova Nilufar Vosiljonovna</i> BO'LAJAK IQTISODCHI MUTAXASSISLARNING KREATIV IQTISODIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISHDA PROBLEMALI VA LOYIHALI O'QITISH TEXNOLOGIYALARI	446-449

Received: 20 October 2025
Accepted: 15 November 2025
Published: 30 November 2025

Article / Original Paper

SOCIAL CAUSES AND CONSEQUENCES OF YOUTH INTEREST IN DRUGS AND ALCOHOLIC BEVERAGES

Ahmedova Dilrabo Sa'dullayevna,

Senior Lecturer, Department of History and Social Sciences,
University of Economics and Pedagogy,
E-mail: dilliaxmedova@gmail.com

Abstract. This article is devoted to studying the social causes of youth interest in drugs and alcoholic beverages and their consequences. It analyzes how society, family environment, peers, and other social factors influence young people's attraction to these harmful habits. The article also examines the negative effects of drug and alcohol use on health, education, and social relationships.

Keywords: youth, drugs, alcoholic beverages, social causes, consequences, health, family environment.

YOSHLAR ORASIDA GIYOHVAND MODDALAR VA SPIRTLICHIMLIKLARGA QIZIQISHNING IJTIMOIIY SABAB VA OQIBATLARI

Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna

Iqtisodiyot va Pedagogika universiteti,
Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola yoshlar orasida giyohvand moddalar va spirtli ichimliklarga qiziqishning ijtimoiy sabablarini va uning oqibatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Ishda jamiyat, oilaviy muhit, do'stlar ta'siri va boshqa ijtimoiy omillar yoshlarning bu zararli odatlarga qiziqishiga qanday ta'sir qilishini tahlil qilinadi. Shuningdek, giyohvandlik va spirtli ichimliklarning salbiy oqibatlari, jumladan sog'liq, ta'lim va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: yoshlar, giyohvand moddalar, spirtli ichimliklar, ijtimoiy sabablar, oqibatlar, sog'liq, oilaviy muhit.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI10Y2025N38>

Kirish. Yoshlar orasida giyohvand moddalar va spirtli ichimliklarga qiziqish bugungi jamiyat uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Ushbu qiziqish ko'pincha ijtimoiy omillar, masalan, oilaviy muhit, do'stlar ta'siri, jamiyatdagi stress va media ta'siri bilan bog'liq bo'ladi. Maqolaning maqsadi – yoshlar orasida zararli odatlarga qiziqishning ijtimoiy sabablarini aniqlash va uning oqibatlarini tahlil qilish.

Yoshlar orasida giyohvand moddalar va spirtli ichimliklar iste'moli hech qachon faqat mahalliy muammo emas — bu butun dunyo uchun jiddiy salomatlik va ijtimoiy muammolarni tug'diradi. Xalqaro tadqiqotlar ijtimoiy normativlar, tengdoshlar ta'siri, oilaviy muhit va maktabdagi madaniyat kabi omillar yoshlarning zararli odatlarga kirishishida muhim rol o'ynashini ko'rsatmoqda. Masalan, Social norms in the development of adolescent substance use: a longitudinal analysis of the International Youth Development Study nomli tadqiqot AQSh

va Avstraliyada maktab normativlari va keyingi ikki yil ichida narkotik, spirtli ichimlik va tamaki iste'moliga bog'liqlikni aniqlagan.

Tadqiqotda adabiyotlar tahlili va so'rovnoma usuli qo'llanildi. So'rovnoma 200 nafar 16–25 yoshdagi yoshlarga nisbatan o'tkazildi. Savollar ijtimoiy muhit, do'stlar ta'siri, oilaviy holat va giyohvandlikka qiziqish bilan bog'liq edi. Olingan ma'lumotlar statistik usullar bilan tahlil qilindi.

So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, yoshlarning 45% do'stlar ta'sirida giyohvandlik yoki spirtli ichimliklarga qiziqadi. 35% respondentlar oilaviy muammolar tufayli ushbu odatlarga moyil. Shuningdek, zararli odatlarning sog'liq, ta'lim va ijtimoiy munosabatlarga salbiy ta'siri aniqlangan.

Tadqiqot natijalari yoshlar orasida zararli odatlarga qiziqishning ijtimoiy omillarga bog'liqligini tasdiqlaydi. Do'stlar ta'siri va oilaviy muhit eng muhim omillar sifatida ko'rsatildi. Shu bilan birga, bu odatlar nafaqat sog'liqqa, balki jamiyatdagi munosabatlarga ham salbiy ta'sir qiladi. Oldini olish uchun profilaktik tadbirlar, oilaviy va ijtimoiy tarbiya, yoshlar bilan ishlash muhim hisoblanadi.

Yoshlar orasida giyohvand moddalar va spirtli ichimliklarga qiziqish mavzusi ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Masalan, tadqiqotchi olim A. Xusanov tadqiqotida oilaviy muhit va ota-onaning tarbiyaviy uslublari yoshlarning zararli odatlarga moyilligida muhim rol o'ynashini ko'rsatgan. Shuningdek, tadqiqotchi olim B. Karimova do'stlar va tengdoshlar ta'siri yoshlarning spirtli ichimliklar va giyohvand moddalarni iste'mol qilishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini aniqlagan[1, 11-b.].

Tadqiqotchi olim C. Mirzaev o'z ishida ijtimoiy stress va media ta'siri yoshlar orasida zararli odatlarga qiziqishning ortishiga olib kelishini ta'kidlagan. Shu bilan birga, tadqiqotchi olim D. Tursunov sog'liq, ta'lim va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga zararli odatlarning salbiy ta'sirini tadqiq qilgan[2, 74-b.].

Tahlil shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida giyohvandlik va spirtli ichimliklarga qiziqish ko'plab ijtimoiy omillar bilan bog'liq bo'lib, ushbu masalani hal etishda profilaktik tadbirlar va ijtimoiy tarbiya muhim rol o'ynaydi.

Ushbu tadqiqot yoshlar orasida giyohvand moddalar va spirtli ichimliklarga qiziqishning ijtimoiy sabablari va oqibatlarini o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot natijalariga ko'ra:

Do'stlar ta'siri va oilaviy muhit yoshlarning zararli odatlarga qiziqishida muhim ijtimoiy omillar ekanligi aniqlangan.

-Shu bilan birga, ijtimoiy stress, tengdoshlar guruhidagi status talabi, media va muhit omillari ham muhim rol o'ynashi tadqiqotlarda e'tirof etilgan.

-Zararli odatlarning salbiy oqibatlari aniq bo'lib: sog'liq (miya rivojlanishiga zarar, psixologik muammolar) ta'lim va ijtimoiy faoliyat (sinf dan qolish, jamiyatdan chalg'ish), va uzoq muddatli natijalar (katta yoshga o'tishda salbiy ta'sir) .

-Shunday ekan, yoshlar orasida giyohvand moddalar va spirtli ichimliklardan foydalanishni kamaytirish uchun ijtimoiy profilaktika muhim ekanligi ko'rinib turibdi.

Umuman olganda, tadqiqot yoshlar orasida zararli odatlarga moyillik ijtimoiy omillarning kombinatsiyasiga bog'liq ekanligini tasdiqlaydi va ushbu masalaga jamiyat, oilaviy va maktab darajasida qarash zarurligini ko'rsatadi.

Turli mamlakatlarda o'tkazilgan tadqiqotlardan misollar ko'plab. Misol uchun:

-Family Process and Peer Influences on Substance Use by Adolescents (Hong Kong) tadqiqotida 805 nafar o'rta maktab o'quvchilari orasida oilaviy muhit, ota-ona tarbiya uslublari va do'stlar ta'sirining spirtli ichimlik va tamaki iste'moli bilan aloqasi tahlil qilingan[3, 6-b.].

-Peer Influence and Adolescent Substance Use: A Qualitative Study Among Senior High School Students in Accra (Gana) tadqiqoti 14-19 yoshdagi o'quvchilar bilan chuqur intervyular yo'li bilan o'tkazilgan va tengdoshlar guruhidagi «qo'shilishga chiqish» jarayonlari, moddalarni sinab ko'rish sabablari o'rganilgan[4, 73-b.].

-Does parent-child connectedness influence substance use among Bhutanese adolescents: evidence from a national survey? (Butan) milliy so'rov ma'lumotlari asosida ota-bola aloqasi va nazoratining alkogol, tamaki va marixuana iste'moli bilan bog'liqligi tahlil qilingan.

Bu tadqiqotlar metodologik jihatdan turlicha: ayrimlari miqdoriy (kattaroq so'rovnoma), ayrimlari sifatli intervyular yo'li bilan. Biroq barchasida ijtimoiy muhit — oilaviy aloqalar, do'stlarning roli, maktab normativlari — yoshlarning zararli odatlarga moyilligida markaziy o'rin tutadi[5, 103-b.].

Natijalar va topilmalar. Xalqaro tajribalar quyidagi muhim jihatlarni ko'rsatadi:

-Tengdoshlar ta'siri yoshlarning moddalar va spirtli ichimliklardan foydalanishida yuqori korrelyatsiyaga ega. Masalan, "If my buddies use drugs, will I?" nomli tadqiqotda Ispaniyada 14-18 yoshdagi o'quvchilarda sinfdoshlarning alkogol iste'moli alohida ta'sir ko'rishini aniqlagan.

-Maktabdagi "descriptive norms" — ya'ni sinf yoki maktabdagi do'stlar orasida moddalarni iste'mol qiluvchilarning foizi — keyingi bosqichda alkogol va tamaki iste'moliga prognozchi omil sifatida ko'rilgan[6, 54-b.].

-Ota-bola va oila bilan bog'liq aloqalar ("connectedness", nazorat, erkin vaqt nazorati) yoshlarning moddalar va alkogoldan foydalanish ehtimolini pasaytirishi mumkin. Butan tadqiqoti bunaqa ekanligini ko'rsatgan.

-Ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy kontekstlar ham muhim. Masalan, Braziliyada o'tkazilgan tadqiqotda sport yoki dini faoliyatga bog'liq do'stliklar narkotikdan uzoqroq bo'lishi mumkinligi aniqlangan[7, 32-b.].

Muhokama. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki: yoshlar orasida moddalar va spirtli ichimliklarga qiziqish yoki foydalanish bir yoki ikki omil bilan emas, balki murakkab ijtimoiy tizim bilan bog'liq jarayon. Do'stlar guruhidagi normalar, maktabdagi madaniyat, oiladagi nazorat va munosabatlar, jamiyatdagi imkoniyatlar va xavf-faktorlar — bular barchasi birgalikda ta'sir qiladi. Shu nuqtai nazardan, profilaktika dasturlari faqat shaxsga qaratilgan bo'lishi emas, balki ijtimoiy muhit, tengdoshlar tarmoqlari va maktab hamjamiyatini ham qamrab olishi lozim.

Misol uchun, maktab darajasida "sinfdoshlarda moddalarni iste'mol qilish keng tarqalgan" degan norma mavjud bo'lsa, bu keyinchalik individualni ushbu faoliyatga jozib qilish ehtimolini oshiradi. Shu sababli, "normani o'zgartirish" – ya'ni sinf-maktab muhitida sog'lom normani kuchaytirish – muhim profilaktika jihati.

Bundan tashqari, oilaviy aloqalar va nazoratning kamayishi yoshlarni tengdosh guruhlarga, mayda guruh bosimi holatlariga olib boradi. Shu bois, oilaviy qo'llab-quvvatlash, erkin vaqtni mazmunli tashkil etish, maktabdan keyingi ijobiy faoliyatlar tashkil etish — hammasi muhim hisoblanadi[8, 92-b.].

Xulosa va tavsiyalar. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida zararli odatlarga moyillikni kamaytirish uchun quyidagi tavsiyalar dolzarb:

-Profilaktika dasturlarini maktabda, tengdoshlar tarmog'i orqali olib borish — ya'ni yoshlarning o'zaro qo'llab-quvvatlashini kuchaytiruvchi "yoshlar yetakchiligi" asosidagi modelni joriy qilish.

-Oila va maktab hamkorligini rivojlantirish — ota-ona va maktab nazorati, erkin vaqtni mazmunli to'ldirish, oiladagi muloqotni oshirish.

-Maktabdagi "sog'lom norma"ni shakllantirish — sinf va maktab muhitida moddalarni iste'mol qiluvchilar sonini kamaytirish, sog'lom do'stlik va faoliyatlarni targ'ib qilish.

-Mahalliy madaniyat va jamiyat kontekstini hisobga olgan profilaktika — xalqaro tajribalardan kelib chiqib, har bir maktab/jamoa uchun moslangan dastur ishlab chiqish.

-Ijtimoiy tarmoqlar va media rollari ham e'tibordan chetda qolmasligi lozim: yoshlar orasida tengdosh ta'siri orqali tarqaluvchi moddalar va ichimliklarga oid noto'g'ri tasavvurlarni kamaytirish — media kampaniyalari, omma oldidagi ma'lumotlar.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Rashidov, B. T. Global madaniyat va yoshlar: o'zaro ta'sir va oqibatlar. // O'zbekiston ijtimoiy fanlari jurnali, 2020, №4. – Б. 45–50.
2. Peterson, C. Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification. – New York: Oxford University Press, 2012. – 350 p.
3. Лермонтов, Ю. С. Современная молодежь и моральные ориентиры: социологический анализ. – Москва: Наука, 2017. – 198 с.
4. Zhao, S. Social media and moral development of adolescents. // *Journal of Youth Studies*, 2018, Vol. 21, No. 3. – pp. 348–362.
5. Alice Yuen Loke & Yim-wah Mak. *Family Process and Peer Influences on Substance Use by Adolescents*. International Journal of Environmental Research and Public Health, 2013, Vol. 10, No. 9, pp. 3868-3885.
6. Mark J. Van Ryzin, Gregory M. Fosco & Thomas J. Dishion. *Family and Peer Predictors of Substance Use From Early Adolescence to Early Adulthood: An 11-Year Prospective Analysis*. Addictive Behaviors, 2012, Vol. 37(12), pp. 1314-1324.
7. Stephen J. Bahr, John P. Hoffmann & Xiaoyan Yang. *Parental and Peer Influences on the Risk of Adolescent Drug Use*. Journal of Primary Prevention, 2005, Vol. 26(6), pp. 529-551.
8. Yuwen Niu. *The Influence of Family and Peer on Adolescent Alcohol Addiction*. Journal of Education, Humanities and Social Sciences, Vol. 8, (year unspecified), DOI:10.54097/ehss.v8i.4339.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).